

Απαντήσεις θεμάτων στην Ιστορία Γενικής Παιδείας

Ομάδα Φιλολόγων Κέντρου Αρνός

ΘΕΜΑ Α1

Να δώσετε το περιεχόμενο των παρακάτω όρων:

- α. Δεκεμβριστές
- β. Σχέδιο Σουμάν
- γ. Συμφωνία Ζυρίχης – Λονδίνου (1959)

Μονάδες 15

Απάντηση θέματος Α1

Δεκεμβριστές: Στις 14 Δεκέμβρη 1825 ξέσπασε στη Ρωσία η εξέγερση των Δεκεμβριστών. Οι Δεκεμβριστές ήταν Ρώσοι επαναστάτες προερχόμενοι από την τάξη των ευγενών. Ο περιορισμένος χαρακτήρας του ταξικού τους αγώνα έβαλε τη σφραγίδα του στην εξέγερσή τους, που, σύμφωνα με τα συνθήματά της, ήταν αντιφεουδαρχική και συνδεόταν με την ωρίμανση των προϋποθέσεων της αστικής επανάστασης στη Ρωσία. Η εξέγερση των Δεκεμβριστών κατέληξε σε ένα αποτυχημένο πραξικόπημα εναντίον της μοναρχίας.

Σχέδιο Σουμάν: Το Μάιο του 1950 ο Γάλλος υπουργός εξωτερικών Ρομπέρ Σουμάν πρότεινε ένα σχέδιο που είχε εκπονηθεί από τον Ζαν Μονέ, υπεύθυνο του γαλλικού προγράμματος ανασυγκρότησης των ευρωπαϊκών κρατών με τα το Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο. Σύμφωνα με το σχέδιο Σουμάν θα δημιουργούνταν μια ανώτατη αρχή που θα έλεγε τις βιομηχανίες άνθρακα και χάλυβα της Γαλλίας, της Δυτικής Γερμανίας και όσων από τις άλλες χώρες ενδιαφέρονταν να μετάσχουν. Την πρόταση αποδέχτηκαν η Δυτική Γερμανία, η Ιταλία και οι χώρες της Μπενελούξ (Βέλγιο, Ολλανδία, Λουξεμβούργο) και έτσι το 1952 συστάθηκε η Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα (ΕΚΑΧ). Έτσι, με τον τρόπο αυτό ενοποιήθηκε ο πυρήνας της ευρωπαϊκής βαριάς βιομηχανίας που τέθηκε υπό τον έλεγχο όχι των εθνικών κυβερνήσεων αλλά μιας υπερεθνικής Αρχής. Αυτή η υπερεθνικότητα, η δυνατότητα δηλαδή της ΕΚΑΧ να λαμβάνει αποφάσεις δεσμευτικές για τα κράτη μέλη είναι το στοιχείο που διαφοροποιεί τη διαδικασία της ευρωπαϊκής ενοποίησης από τους άλλους διεθνείς οργανισμούς οι οποίοι προωθούν την απλή διακυβερνητική συνεργασία.

Συμφωνία Ζυρίχης – Λονδίνου (1959): Την 1^η Απριλίου 1955 αρχίζει ο κυπριακός ένοπλος αγώνας από την ΕΟΚΑ (Εθνική Οργάνωση Κυπρίων Αγωνιστών). Ανώτατος πολιτικός ηγέτης του αγώνα ήταν ο Μακάριος και στρατιωτικός ηγέτης ο Γεώργιος Γρίβας («Διγενής»). Ο στόχος της ΕΟΚΑ ήταν η ένωση με την Ελλάδα, ενώ ο στόχος της Τουρκίας ήταν η διχοτόμηση του νησιού. Το Φεβρουάριο του 1959 η ελληνική κυβέρνηση του Κων/νου Καραμανλή με υπουργό εξωτερικών τον Ευάγγελο Αβέρωφ Τσοίτσα διαπραγματεύτηκε με την Τουρκία τις συμφωνίες Ζυρίχης και Λονδίνου, που δημιουργούσαν ένα ανεξάρτητο κυπριακό κράτος αποκλείοντας και την ένωση και τη διχοτόμηση. Με πρώτο πρόεδρο της δημοκρατίας, το Μακάριο. Η ανακήρυξη της κυπριακής ανεξαρτησίας θα γίνει τον Αύγουστο του 1960.

ΘΕΜΑ Α2

Να χαρακτηρίσετε τις προτάσεις που ακολουθούν, γράφοντας στο τετράδιό σας τη λέξη **Σωστό** ή **Λάθος** δίπλα στο γράμμα που αντιστοιχεί στην κάθε πρόταση:

- α. Η μεγάλη οικονομική κρίση των ετών 1929-1932 είχε ως αφετηρία την αιφνίδια ραγδαία πτώση των τιμών στο χρηματιστήριο του Λονδίνου.
- β. Η κατάληψη της Πολωνίας από τους Γερμανούς είχε ως αποτέλεσμα τη δημιουργία του γκέτο της Βαρσοβίας, όπου συγκεντρώθηκαν, υπό περιορισμό, 500.000 Εβραίοι.
- γ. Η απόβαση των Συμμάχων στη Νορμανδία, στις 6 Ιουνίου του 1944, έγινε σε εφαρμογή του σχεδίου «Μαρίτα».
- δ. Τον Δεκέμβριο του 1974 διενεργήθηκε στην Ελλάδα δημοψήφισμα για τη μορφή του πολιτεύματος, στο οποίο επικράτησαν οι υποστηρικτές της αβασίλευτης δημοκρατίας.
- ε. Το Τείχος του Βερολίνου έγινε το σύμβολο της διαίρεσης της Ευρώπης έως την πτώση του, το 1989.

Μονάδες 10

Απάντηση θέματος Α2

- α. Λάθος
- β. Σωστό
- γ. Λάθος
- δ. Σωστό
- ε. Σωστό

ΘΕΜΑ Β1

Ποιες συνθήκες ευνόησαν την επικράτηση της επανάστασης του 1821 στη νότια Ελλάδα;

Μονάδες 15

Απάντηση θέματος Β1

Οι συνθήκες που ευνόησαν την επικράτηση της επανάστασης του 1821 στη νότια Ελλάδα είναι:

1. το ανάγλυφο του εδάφους στην Πελοπόννησο που δυσχέρανε τους Τούρκους να επιβληθούν,
2. η μεγάλη απόσταση από την Κωνσταντινούπολη,
3. η απασχόληση του τουρκικού στρατού με την κατάπνιξη της επανάστασης στις παραδουνάβιες ηγεμονίες που είχε προηγηθεί ένα μήνα νωρίτερα υπό την ηγεσία του Αλέξανδρου Υψηλάντη,
4. η καθυστέρηση στο να πληροφορηθούν οι Έλληνες την αποτυχία της επανάστασης στις παραδουνάβιες ηγεμονίες, με αποτέλεσμα να αποφευχθεί η ηττοπάθεια των αγωνιστών,
5. η αποτυχία της Ιεράς Συμμαχίας να καταπνίξει την Επανάσταση,
6. η επιθυμία των αγωνιστών να έχουν τη συμπαράσταση της Ευρώπης,
7. η έντονη παρουσία του ελληνικού στοιχείου στο Μοριά,
8. η επιθυμία των Μεγάλων Δυνάμεων να απελευθερωθούν οι θαλάσσιοι δρόμοι της ανατολικής Μεσογείου,
9. η παραπαίουσα οθωμανική αυτοκρατορία που θα αντικαθίστατο πια από ένα μικρό ευέλικτο κράτος και ελεγχόμενο από τις Μεγάλες Δυνάμεις,
10. το συνωμοτικό στοιχείο που αναπτύχθηκε στη φιλική εταιρεία,
11. η ανάπτυξη της αστικής τάξης εντός κι εκτός Ελλάδας, η διάχυση των ιδεών του διαφωτισμού.

Σημείωση: τα επαναστατικά κινήματα που ξεσπούσαν παντού στην Ευρώπη, μέσα στο πλαίσιο της ανάπτυξης των φιλελεύθερων ιδεών δεν μπορούσαν να αφήσουν ανεπηρέαστη την Ελλάδα. Η διακήρυξη της ανεξαρτησίας των ΗΠΑ το 1774 και η διακήρυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου και του πολίτη, αποτέλεσμα της Γαλλικής Επανάστασης του 1789, τα οποία στηρίχθηκαν στα ελληνορωμαϊκά ιδεώδη, θα προωθήσουν την ταύτιση του έθνους με το κράτος και θα δώσουν ώθηση στην αστική τάξη.

ΘΕΜΑ Β2

Ποια ήταν τα βασικά γνωρίσματα του εργοστασιακού συστήματος κατά τη βιομηχανική επανάσταση;

Μονάδες 10

Απάντηση θέματος Β2

Τρία ήταν τα βασικά γνωρίσματα του νέου εργοστασιακού συστήματος:

1. η υποκατάσταση του ανθρώπου σε πολλούς τομείς της παραγωγικής διαδικασίας από τις μηχανές, με αποτέλεσμα την απώλεια θέσεων εργασίας
2. η αντικατάσταση των παραδοσιακών πηγών ενέργειας (υδατόπτωση, αιολική ενέργεια κ.ά.) από νέες πηγές και ιδιαίτερα τον γαιάνθρακα, οι οποίες θα είναι και πολύ επιβαρυντικές για το περιβάλλον,
3. η χρήση νέων και άφθονων πρώτων υλών, ιδιαίτερα των ανόργανων.

ΟΜΑΔΑ ΔΕΥΤΕΡΗ

ΘΕΜΑ Γ1

Αξιοποιώντας στοιχεία από τα κείμενα που σας δίνονται και με βάση τις ιστορικές σας γνώσεις, να αναφερθείτε:

- α) στον ανταγωνισμό Ελλήνων και Βουλγάρων, στο πλαίσιο του Μακεδονικού Αγώνα, μέχρι το κίνημα των Νεοτούρκων (μονάδες 13) και
- β) στις προσπάθειες, από ελληνικής πλευράς, για την ενίσχυση του αγώνα αυτού (μονάδες 12).

Μονάδες 25

ΚΕΙΜΕΝΟ Α

Η πορεία των διπλωματικών εξελίξεων σε συνδυασμό με την απήχηση της φιλοβουλγαρικής προπαγάνδας στο εξωτερικό και την ένταση της τρομοκρατικής δραστηριότητας των ανταρτικών ομάδων στις μακεδονικές επαρχίες, οδήγούσαν στη συνέγερση της ελληνικής κοινής γνώμης και την παρώθηση της ελληνικής κυβερνήσεως στην ανάληψη δραστικών πρωτοβουλιών. Από το 1903, δραστήριοι υπηρεσιακοί φορείς, εκπρόσωποι ποικιλώνυμων συλλόγων και απλοί ιδιώτες έτειναν να συμβάλλουν με χρηματικά κονδύλια και σύντονες ενέργειες στη διαφώτιση της διεθνούς κοινής γνώμης για τα προβλήματα του ελληνισμού της Μακεδονίας και της Θράκης. Δημοσιεύματα βασισμένα σε υπεύθυνα στατιστικά στοιχεία, ομιλίες και άρθρα επιφανών Ευρωπαίων δημοσιολόγων υπέρ των ελληνικών δικαιών και, ακόμη, σύσταση φιλελληνικών συλλόγων στο Παρίσι και το Λονδίνο, προορισμένων να ανακόψουν το ρεύμα της φιλοβουλγαρικής προπαγάνδας, προάγγελλαν μία νέα, περισσότερο δυναμική, αντίληψη στη διαχείριση των εθνικών υποθέσεων. [...] Πρωταγωνιστικό ρόλο διαδραμάτισε ο Γερμανός Καραβαγγέλης, Μητροπολίτης Καστοριάς από το 1900, ιεράρχης προορισμένος, με το ψυχικό σθένος, τη δύναμη επιβολής και την αίσθηση ρεαλισμού που τον διέκριναν, να μεταβληθεί σε εμψυχωτή και σταυροφόρο της εθνικής ιδέας, σε χώρο που ξεπερνούσε τα όρια της δικαιοδοσίας του. Η

προσπάθεια για τον εντοπισμό και το συντονισμό των ενεργειών των γηγενών Ελλήνων που θα ήταν δυνατό να στρατευθούν στον αγώνα για την περιστολή της τρομοκρατίας στην ύπαιθρο και τις κωμοπόλεις της Μακεδονίας ήταν εύλογο να ενθαρρυνθεί από τις τοπικές ελληνικές προξενικές αρχές. Οι εγγενείς όμως δυσχέρειες ενός ανάλογου εγχειρήματος, [...] συνετέλεσαν στη συγκέντρωση και την αναδοχή του κύριου βάρους της προσπάθειας για την ενεργοποίηση του τοπικού στοιχείου από το Γερμανό Καραβαγγέλη. [...]

Κων. Σβολόπουλου, *Η ελληνική εξωτερική πολιτική 1900-1945*, Βιβλιοπωλείο της Εστίας, Πολιτική και Ιστορία, Αθήνα 1997⁴, σσ.41-42.

ΚΕΙΜΕΝΟ Β

[Ο Παύλος Μελάς] έγραφε στη γυναίκα του Ναταλία στις 21 Αυγ./3 Σεπτ.: «Αναλαμβάνω αυτόν τον αγώνα με όλην μου την ψυχήν και με την ιδέαν ότι είμαι υποχρεωμένος να τον αναλάβω. Είχα και έχω την ακράδαντον πεποίθησιν ότι δυνάμεθα να εργασθώμεν εν Μακεδονία και να σώσωμεν

πολλά πράγματα. Έχων δε την πεποίθησιν ταύτην, έχω και υπέρτατον καθήκον να θυσιάσω το παν όπως πείσω και Κυβέρνησιν και κοινήν γνώμην περί τούτου».[...]

Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, τ. ΙΔ', *Νεώτερος Ελληνισμός από 1881 ως 1913*, Εκδοτική Αθηνών Α.Ε., Αθήνα 2000², σσ. 239-240.

Απάντηση θέματος Γ1

α) Ο μακεδονικός αγώνας ήταν ένας σκληρός πόλεμος ανταρτών Ελλήνων και Βουλγάρων, οι οποίοι αφενός μεν πολεμούσαν μεταξύ τους, αφετέρου πολεμούσαν και εναντίον των Τούρκων όταν δεν μπορούσαν να αποφύγουν τη σύγκρουση με τις τουρκικές δυνάμεις. Ο σκληρός αγώνας στη Μακεδονία και για τη Μακεδονία, την οποία διεκδικούσαν και οι Βούλγαροι επί πέντε σχεδόν χρόνια, 1904-1908 δοκίμασε την αντοχή των γηγενών που έπρεπε να επιλέξουν στρατόπεδο. Πολλοί Έλληνες έπεσαν θύματα των Βουλγάρων και πολλοί Βούλγαροι θύματα των Ελλήνων, ενώ νέοι από όλη την Ελλάδα έσπευδαν να πολεμήσουν για τη Μακεδονία, ήρθαν από την Κρήτη, την Πελοπόννησο, τη Στερεά Ελλάδα, την Ήπειρο, τη Θεσσαλία, ακόμη και την Κύπρο. Ο Παύλος Μελάς και ο Σλαβόφωνος καπετάν Κώτας, ο πρώτος από την Αθήνα και ο δεύτερος από τη Φλώρινα, υπήρξαν δύο από τους πιο αντιπροσωπευτικούς ήρωες του ελληνικού αγώνα. Ανάλογους ήρωες είχαν και οι Βούλγαροι. Την αναμέτρηση μεταξύ Ελλήνων και Βουλγάρων στη Μακεδονία ανέπτυξε για λίγο το κίνημα των Νεοτούρκων το 1908 που υποσχέθηκαν μεν ισονομία και ισοπολιτεία σε όλους τους λαούς της οθωμανικής αυτοκρατορίας, αλλά δεν υλοποίησαν την υπόσχεσή τους. Στον πρώτο Βαλκανικό πόλεμο του 1912 οι Έλληνες και οι Βούλγαροι βρέθηκαν σύμμαχοι εναντίον των Τούρκων.

β) Από το 1903, η ελληνική πολιτεία υπό την πίεση συλλόγων και ιδιωτών αναγκάστηκε να ενεργοποιηθεί με μια πιο δυναμική αντιμετώπιση και διαχείριση των εθνικών υποθέσεων. Άρχισαν να συγκεντρώνονται χρήματα και να γίνονται συντονισμένες ενέργειες στη διαφώτιση της διεθνούς κοινής γνώμης για τα προβλήματα του ελληνισμού της Μακεδονίας και της Θράκης καθώς επίσης και να δημοσιεύονται έγκυρες στατιστικές ομιλίες και άρθρα Ευρωπαίων δημοσιολόγων υπέρ των ελληνικών δικαιών. Ταυτόχρονα, ιδρύθηκαν φιλελληνικοί σύλλογοι στο Παρίσι και το Λονδίνο. Πρωταγωνιστές στον ελληνοβουλγαρικό αγώνα ήταν ο αξιωματικός Παύλος Μελάς από την Αθήνα και ο Γερμανός Καραβαγγέλης, μητροπολίτης Καστοριάς από το 1900, με την υποστήριξη και την ενθάρρυνση του Στέφανου Δραγούμη που προΐστατο των τοπικών προξενικών αρχών. Ο αγώνας κερδήθηκε χάρη στην αίσθηση του «υπέρτατου καθήκοντος» για την πατρίδα και το αίσθημα της αυτοθυσίας των τριών αυτών αντρών ώστε να πείσουν την κυβέρνηση και την κοινή γνώμη για το δίκαιο του αγώνα.

ΘΕΜΑ Δ1

Αντλώντας στοιχεία από τα κείμενα που σας δίνονται και με βάση τις ιστορικές σας γνώσεις, να αναφερθείτε:

- α) στις στρατιωτικές επιχειρήσεις του δυτικού μετώπου, κατά τον Α΄ Παγκόσμιο πόλεμο, μέχρι το καλοκαίρι του 1918 (μονάδες 13) και
- β) στις συνθήκες που επικρατούσαν στα χαρακώματα (μονάδες 12).

Μονάδες 25

ΚΕΙΜΕΝΟ Α

Ο Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος διέψευσε πολλούς στρατιωτικούς ειδήμονες που πίστευαν ότι θα τελείωνε γρήγορα: Οι ανοιχτές πολεμικές επιχειρήσεις ελιγμών και μετακινήσεων στρατευμάτων, γρήγορα σταμάτησαν στο Δυτικό Μέτωπο – τη γραμμή μάχης που απλωνόταν διαμέσου της Γαλλίας, από την Ελβετία μέχρι τη Βόρεια Θάλασσα, όπου μαινόταν ο πόλεμος για τα επόμενα τέσσερα χρόνια. Μετά την αρχική προώθηση γερμανικών στρατευμάτων στη Γαλλία, οι αντίπαλοι στρατοί ακινητοποιήθηκαν σε ένα απέραντο δίκτυο χαρακωμάτων, από το οποίο εξαπολύονταν επιθέσεις για την εκδίωξη του εχθρού, συνήθως τις σκοτεινές ώρες πριν από τα χαράματα.[...]

Μάχες που δεν κατέληγαν πουθενά σχεδόν, καταβρόχθιζαν τους άνδρες που πολεμούσαν. Πάνω από 600.000 στρατιώτες σκοτώθηκαν ή τραυματίστηκαν όταν οι Γερμανοί, χωρίς επιτυχία, πολιορκήσαν το γαλλικό οχυρό του Βερντέν, κοντά στα ανατολικά σύνορα της Γαλλίας, για διάστημα έξι μηνών, την άνοιξη του 1916. Στη μάχη κατά μήκος του ποταμού Σομ, που κράτησε από τον Ιούλιο μέχρι τον Οκτώβριο του 1916 και η οποία χάρισε στους Αγγλογάλλους όχι περισσότερα από λίγα χιλιόμετρα, οι Γερμανοί έχασαν 500.000 στρατιώτες, οι Βρεταννοί 400.000 και οι Γάλλοι 200.000. [...]

E. Burns, *Ευρωπαϊκή Ιστορία. Εισαγωγή στην Ιστορία και τον Πολιτισμό της νεότερης Ευρώπης*, τ.Β΄, επιμέλεια-εισαγωγή Ι.Σ. Κολλιόπουλος, μτφρ. Τάσος Δαρβέρης, Παρατηρητής, Θεσσαλονίκη 1985, σσ. 265, 266.

ΚΕΙΜΕΝΟ Β

[...] Πόσον καιρό κρατάει όλο αυτό; Βδομάδες – μήνες ή χρόνια; Μόνο μέρες. Βλέπουμε το χρόνο να περνά πάνω στ' άχρωμα πρόσωπα των νεκρών, τρώμε μηχανικά, τρέχουμε, τρυπούμε κορμιά με τις ξιφολόγχες, πυροβολούμε, σκοτώνουμε, ξαπλώνουμε και πέρα, είμαστε εξασθενημένοι, παραδομένοι [...]

[...] Τα πολυβόλα θερίζουν. Ξέρω ότi τα συρματοπλέγματά μας είναι πολύ δυνατά και σχεδόν αδιαπέραστα – σε μερικά σημεία είναι φορτωμένα με ισχυρό ηλεκτρικό ρεύμα. Οι πυροβολισμοί από τα τουφέκια δυναμώνουν. [...]

[...] Έχουμε πια συνηθίσει και τους ποντικούς στο χαρακώμα. Έρχονται κι αυτοί από την ουδέτερη ζώνη – και ξέρουμε για ποιο λόγο. [...] Τη νύχτα ακούμε πάλι το θόρυβο από τις μηχανές, πίσω απ' τις εχθρικές γραμμές. Όλη μέρα, έχουμε μόνο τον κανονικό βομβαρδισμό, έτσι που είμαστε σε θέση να επιδιορθώσουμε τα χαρακώματα. [...]

[...] Πίσω μας βρίσκονται βροχερές βδομάδες – γκρίζος ουρανός, γκρίζα, υγρή γη, γκρίζος θάνατος. Μόλις βγούμε έξω η βροχή μάς μουλιάζει αμέσως κάτω απ' τις χλαίνες και τ' αδιάβροχά μας· και μένουμε βρεγμένοι όλο τον καιρό που βρισκόμαστε στην πρώτη γραμμή. Ποτέ δε στεγνώνουμε. Αυτοί που φορούν ψηλές μπότες, δένουν τσουβάλια με άμμο μπρος στα χαρακώματα, έτσι που να μη πλημμυρίσουμε πολύ γρήγορα· τα όπλα μας έχουν παλιώσει, τα ρούχα μας το ίδιο, όλα έχουν μουλιάσει και λυώνουν, το χώμα γίνεται μια λαδερή μάζα κι ανάμεσά του βλέπεις κίτρινες λιμνούλες με κόκκινες ραβδώσεις από αίμα, όπου νεκροί, τραυματίες κι όσοι καταφέρνουν να επιβιώσουν βουλιάζουν αργά και σιωπηλά. [...]

Εριχ Μαρία Ρεμάρκ, *Ουδέν Νεώτερον από το Δυτικόν Μέτωπον*, μτφρ. Δ. Κωστελένος, Εκδ. Δαρέμα, Αθήνα χχ, σσ. 110, 170, 106, 218.

Απάντηση θέματος Δ1

α) Η πολεμική προσπάθεια της Γερμανίας στράφηκε κυρίως εναντίον της Γαλλίας. Για την καλύτερη ανάπτυξη των Γερμανικών στρατευμάτων παραβιάστηκε η ουδετερότητα του Βελγίου. Επειδή οι Γερμανικές δυνάμεις διέθεταν συντριπτική αριθμητική υπεροχή παρέκαμψαν την αντίσταση των Βέλγων και εισέβαλαν στη Γαλλία με κατεύθυνση το Παρίσι. Οι Γάλλοι αναχαίτισαν τη γερμανική προέλαση στον ποταμό Μάρνη όπου προώθησαν στρατεύματα με οποιοδήποτε μέσο. Εκεί, οι δύο αντίπαλοι έσκαψαν χαρακώματα, γι' αυτό ο Μεγάλος Πόλεμος αποκλήθηκε πόλεμος των χαρακωμάτων. Εδώ για τέσσερα χρόνια, έμελλε να θαφτεί το άνθος της Γαλλίας, της Γερμανίας και της Βρετανίας, σε έναν πόλεμο μονότονο, στάσιμο, εξαιρετικά ψυχοφθόρο και που φαινόταν πως δε θα τελείωνε ποτέ.

β) Οι συνθήκες που επικρατούσαν στα χαρακώματα ήταν εξουθενωτικές. Οι μέρες γίνονταν μήνες και χρόνια, η αναμονή εξοντωτική. Οι στρατιώτες «έτρωγαν μηχανικά, τρυπούσαν κορμιά με τις ξιφολόγχες, πυροβολούσαν, σκότωναν...» στερημένοι από κάθε ελπίδα και κάθε προσδοκία. Τα χαρακώματα περιβάλλονταν από ηλεκτροφόρα συρματοπλέγματα ενώ οι πυροβολισμοί αντηχούσαν νυχθημερόν. Όχι μόνο δεν υπήρχε δυνατότητα διαφυγής, αλλά και οι συνεχείς πυροβολισμοί τους τρέλαιναν. Μέσα στα λασπωμένα χαρακώματα περιφέρονται οι ποντικοί. Οι μέρες είναι βροχερές, τα ρούχα -όσα δεν έχουν λιώσει από τη χρήση των δηλητηριωδών αερίων, που για πρώτη φορά χρησιμοποιούνται- λιώνουν επάνω τους, υποφέρουν από τις πλημμύρες και τη λάσπη και όσοι καταφέρουν να επιβιώσουν τρελαίνονται.